

פתרון הבחינה

תנ"ך

קיצ תשפ"ג, 2023, שאלון: 1361

מוגש ע"י מורי תנ"ך בביה"ס לבגרות של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

השאלות

הנבחנים נדרשו לענות על ארבע מהשאלות 1-7 (לכל שאלה - 25 נקודות).
בכל אחת מהשאלות שנבחרו, יש לענות על כל הסעיפים שבשאלה.

שאלה 1

סעיף א'

(1) אברבנאל רומז על הסולידריות בין הנשים המצריות לבין הנשים העבריות, כי לפי פירושו למרות שהמיילדות היו מצריות, הן לא המיתו את הילדים שנולדו לנשים העבריות, כפי שציווה פרעה מלכם.

(2) בשני הפסוקים נאמר כי המיילדות יראות את ה'. נראה שיראת ה' הייתה חזקה אצל המיילדות, יותר מאשר יראת המלך שלהן, לכן הן לא מצייתות לצו פרעה. לביסוס: "ותיראן המיילדות את האלהים" אן: "ויהי כי יראו המיילדות את האלהים".

סעיף ב'

(1) נקודות דמיון בין דרכי הפעולה של בת פרעה לבין דרכי הפעולה של אבשלום:

- שניהם פועלים בניגוד לצו המלך. אבשלום חותר תחת המלך דוד, בניסיון לתפוס את מקומו. בת פרעה מצילה ילד עברי, ובכך חותרת תחת אביה, היא אינה מקיימת את הצו שלו.
- שניהם פועלים ללא ידיעת המלך. אבשלום הגונב את לב העם, שיתמוך בו ובמרד שלו, עושה זאת ללא ידיעת דוד המלך. בת פרעה מאמצת את הילד העברי, מבלי שפרעה יידע על כך.

או:

- שניהם יוצאים מלווים באנשים. אבשלום על מרכבה וחמישים איש רצים לפניו. בת פרעה יורדת אל היאור עם נערותיה המלוות.
 - שניהם מבטיחים שכר למי שיסייע להם. אבשלום מבטיח לאנשי ישראל, שאם הם יבואו אליו למשפט (כלומר, יקבלו אותו כמלך), הוא יצדיק אותם. בת פרעה מבטיחה שכר לאם משה על הנקתו.
- תיתכנה נקודות דמיון המנוסחות אחרת.

(2) כל דעה מנומקת תתקבל.

שאלה 2**סעיף א'**

- (1) תלונת קרח ועדתו נגד משה ואהרון מוצדקת. לטענתם אין הצדקה להתנשאותם של משה ואהרון מעל העם, ואין סיבה שרק הם ישמשו לכוהנים מקריבי קורבנות לה', מאחר וכל העם נחשב לקדוש והאלוהים נמצא בקרבם. לביסוס: "כי כל העדה קדושים ובתוכם ה'".
- (2) משה חשב כי תלונת קרח ועדתו אינה מוצדקת, מאחר ובני לוי (השבט של קרח), כבר נבדלו על ידי ה' מיתר העם לעסוק בעבודת המשכן/הקודש. כלומר, הם כבר זכו לתפקידים נבחרים מיתר העם, לכן אין הצדקה לתלונתם על התנשאות משה ואהרון. לביסוס: "המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את עבדת משכן ה'... ובקשתם גם כהנה".
- ההצעה שמשה מציע, היא מבחן המחנות. ה' יבחר את האדם בו הוא רוצה לכוהן, ולשם כך על קרח ועדתו לקחת מחנות ולשים עליהן אש וקטורת (מעשה שהיה מותר לכוהנים בלבד). לביסוס: "זאת עשו קחו לכם מחנות קרח וכל עדתו ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני ה' מחר והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש".

סעיף ב'

(1) טענות דתן ואבירם נגד מנהיגותו של משה:

- הם טוענים שמשה מנהיג כוחני, הנוהג שררה בעם. סגנון הדיבור הבוטה שלהם מקצין את דבריהם: "המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר" – הם מטיחים כנגד משה, שאין זה מספיק שלקח אותם מארץ משובחת אל המדבר הממית, הוא אף שולט בצורה כוחנית על העם.
 - הם טוענים שמשה איכזב את העם ולא ביצע את תפקידו כמנהיג, כי לא הביאם אל הארץ המובטחת.
 - סגנון הדיבור הבוטה שלהם מקצין את דבריהם: "אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הבאתנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר" – הם פונים בהתרסה אל משה: האם תנקר את עיני האנשים, כדי שלא יראו את הרעה שהבאת עליהם? במילים אחרות, האם נדמה לו למשה, שהם אינם רואים שההבטחות לא קוימו.
- (2) משה מגיב בכעס על הטענות של דתן ואבירם ומבקש מה' להענישם.
- לדברי אנגלמן, משה הגיב בדרך זו מאחר והוא נפגע באופן אישי מדברי דתן ואבירם, דבר שהשכיח ממנו את כל הערכים הנעלים האחרים.

שאלה 3

סעיף א'

(1) הסתירה: בפרק כ"ב, ל"ח, בלעם אומר לבלק שאין ביכולות לאמור דבר, מלבד את אשר יאמר לו האלוהים. כלומר יכולותיו כנביא תלויות בה' בלבד. ואילו בפרק כ"ג, א'-ב', בלעם מבקש מבלק לבנות לו מזבחות ולהכין לו קורבנות והוא אף מקריב קורבנות. מתוך ניסיון ורצון לרצות את האל ולהשפיע על דבריו. כלומר בלעם מאמין שיש ביכולתו כנביא לשכנע את האלוהים לנהוג לפי רצונו.

(2) לפי פסוק ג', השינוי שחל בתפיסתו של בלעם בנוגע ליכולותיו כנביא, הוא הספק. בלעם מקווה שהאל יתגלה אליו ויאמר לו דבר מה, הוא כבר אינו משוכנע ובטוח בעצמו כנביא.

השינוי אינו עולה בקנה אחד עם המדרש, כי מן המדרש משתמע שעד לאותו הזמן בלעם נהג בשפיות והבין שיכולותיו כנביא תלויות באל בלבד, ואילו מאותו הרגע כאילו איבד את שפיותו והחליט לנהוג בניגוד למצוות האל ולקלל את העם.

סעיף ב'

(1) המטרה של בלק כשהעביר את בלעם ממקום למקום הייתה, שיראה את העם טוב יותר, כך הקללה שלו תפגע ותשפיע עליהם.

(2) על פי המשל של בלעם, אי אפשר להשיג מטרה זו, כי ה' מגן על העם ורק הוא יכול להחליט אם לקלל אותו או לא. לביסוס: "מה אקב לא קבה אל" אן: "ומה אזעם לא זעם ה'".

שאלה 4

סעיף א'

האישה החכמה מתקוע יצרה בדבריה הקבלה בין סיפורה האישי ובין סיפורו של דוד (על התלמיד להביא שתי הוכחות מן הכתוב):

- התקועית מספרת שהיו לה שני בנים שרבו ביניהם והאחד היכה את האחר: "ולשפחתך שני בנים וינצו שניהם בשדה... ויכו האחד את האחד וימת אתו". זאת בדומה לדוד ושני בניו, אבשלום בנו של דוד רצח את אמנון אחיו.
- היא טוענת שמשפחתה דורשת גאולת דם ולהרוג את הרוצח: "והנה קמה כל המשפחה על שפחתך ויאמר תני את מכה אחיו ונמיתהו בנפש אחיו אשר הרג". זאת בדומה לדוד המשוכנע שצריך להעניש את אבשלום על רצח אמנון.

מטרת האישה בהקבלה הזאת, הייתה לגרום לדוד לשפוט את המקרה שלה בצורה אובייקטיבית, כדי שיוכל להשליך זאת גם עצמו. משל שיפוטי, לגרום לו להכריע בעניינו, מבלי שידע שמדובר בכך.

או:

- "ולמה חשבת כזאת על עם אלהים" – התקועית מקבילה בין סיפורה האישי, שבו משפחתה מבקשת גאולת דם ולהרוג את הרוצח, לבין סיפורו של דוד המשוכנע שהעם ביקש גאולת דם, ולהעניש את אבשלום במוות.
 - "ומדבר המלך הדבר הזה כאשם לבלתי השיב המלך את נדחו" – התקועית מקבילה בין פסק הדין שנתן דוד לגבי בנה, לפסק הדין שנתן דוד לבנו אבשלום. לטענתה דוד נוהג בצורה לא הוגנת ולא שיוויונית.
- מטרתה להראות לדוד שהגלייתו של אבשלום אינה נחוצה, כי העם אינו מעוניין להענישו במוות ושניתן לנהוג באבשלום בצורה אחרת (כפי שנהג בבנה).

סעיף ב'**(1) תפקידי הנשים החכמות (על התלמיד להסביר שניים ולבסס):**

- מגשרות – האישה החכמה מהווה כמגשרת בין יואב לבין דוד. יואב בוחר שלא לפעול בצורה ישירה, כי ידע שדוד יתנגד לכך, לכן שלח את האישה החכמה לגשר ביניהם. לביסוס: "וידע יואב בן צרויה כי לב המלך על אבשלום וישלח יואב תקועה ויקח משם אישה חכמה...".
- יועצות – התקועית מייעצת למלך לפעול על פי פסיקתו ולהביא להחזרת אבשלום. לביסוס: "ומדבר המלך הדבר הזה כאשם לבלתי השיב המלך את נדחו".
- מובילות – האישה החכמה מתקוע מובילה את המלך שלב אחר שלב עד לפסיקתו הסופית שבנה לא ייפגע, וכך הוא מצילחה להביא אותו לפסיקה דומה בנוגע לבנו. לביסוס: "ויאמר המלך חי ה' אם יפל משערת בנך ארצה".

תיתכנה דוגמאות נוספות לכל אחד מהתפקידים.

- (2) האישה החכמה מתקוע הצליחה מאוד בתפקידה, לגרום לדוד הגבר, לחשוב קצת אחרת. היא גרמה לדוד להביא להחזרת אבשלום לירושלים ולהענישו בצורה אחרת (בהתעלמות ממנו).**
- לביסוס: "ויאמר המלך אל יואב הנה נא עשיתי את הדבר הזה ולך השב את הנער את אבשלום".

שאלה 5**סעיף א'**

- (1) דוד חושב כי מרד שבע בן בכרי מסוכן יותר למלוכה ממרד אבשלום, כי מדובר במרד של איש משבט בנימין ולא במרד של בן המלך באביו. מרד אבשלום, אם היה מצליח, היה ממשיך את שושלת בית דוד. בעוד שמרד שבע בן בכרי אם יצליח, יביא לקטיעת שושלת המלוכה של בית דוד.**
- (2) יואב התערב בדיכוי המרד בגלל נאמנותו לדוד: כי לפי הנאמר בפרק כ', רק לאחר שעמשא איחר את המועד שקבע לו דוד, יואב התערב מחשש שהדבר יפגע בדוד.**
- יואב התערב בשל מניעים אישיים: כי לפי הנאמר בפרק י"ט, דוד מינה את עמשא לשר הצבא שלו ויואב התערב בדיכוי המרד, כדי להשיב לעצמו את תפקיד שר הצבא.

סעיף ב'

האישה החכמה הצליחה לשכנע גם את יואב וגם את אנשי עירה לפעול להצלת העיר, בניגוד לכוונתם המקורית: יואב רצה לפרוץ את חומות העיר ולהרוג את כל יושביה. האישה החכמה, הצליחה לשכנע אותו להסתפק בראש המורד שיושלך אליו מן החומה, בכך היא הצילה את עירה. היא מנעה את כניסת יואב ואנשיו אל העיר ופגיעה בהם.

בנוגע ליואב: "ויען יואב ויאמר חלילה חלילה אם אבלע ואם אשחית... שבע בן בכרי שמו נשא ידו במלך בדוד תנו אתו לבדו ואלכה מעל העיר" – יואב השתכנע שלא להרוג עיר שלמה, אלא להסתפק במורד במלך בלבד.

בנוגע לאנשי עירה: "ותבא האשה אל כל העם בחכמתה ויכרתו את ראש שבע בן בכרי ושליכו אל יואב". האישה החכמה משכנעת את אנשי עירה שלא לפתוח את שערי העיר ולנהוג לפי עצתה, להשליך את ראש המורד אל יואב.

שאלה 6

סעיף א'

(1) השינוי האמוני הדתי שחל בעם, מאמונה בסינקרטיזם: "עד מתי אתם פסחים על שתי הסעיפים אם ה' האלהים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו", לאמונה מוחלטת בה': "ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים".

אליהו תרם לשינוי זה באמצעות מבחן האש שערך, באמצעותו הוא הוכיח לעם את כוחו של האלוהים ואת אפסותו של הבעל: "ותפל אש ה'... וירא כל העם ויפלו על פניהם".

(2) מדוע אליהו אינו יודע כי חולל שינוי אמוני בעם: לפי פסוק ד' – אליהו עזב את ממלכת ישראל והלך אל מדבר יהודה, לכן הוא אינו יודע על השינוי האמוני שחולל בעם.

לפי פסוק י' – אליהו אומר מפורשות לה' שבני ישראל עזבו את בריתו, כלומר הוא אינו יודע שהוא חולל שינוי אמוני בעם.

סעיף ב'

(1) בפסוקים מ"ד-מ"ו, אליהו נוהג בכבוד ובדאגה כלפי אחאב, הוא מורה לו להזדרז עם מרכבתו כדי שהגשם לא יעכב אותו: "אסר ורד ולא יעצרכה הגשם" ואף רץ לפני מרכבתו של אחאב לאות כבוד: "... וירץ לפני אחאב עד באכה יזרעאלה". התנהגות זו של אליהו מעוררת תמיהה לנוכח העימות המתואר בפסוקים י"ז-י"ח, עימות בין אחאב לאליהו, בו כל אחד מהם מאשים את האחר בבצורת שבאה על העם. אליהו האשים את אחאב, שבגלל חטאיו העם נענש: "ויאמר לא עכרתי את ישראל כי אם אתה ובית אביך בעזבכם את מצות ה' ותלך אחרי הבעלים".

(2) רלב"ג מיישב את התמיהה שמעוררת ההתנהגות של אליהו, כי לדבריו אחאב חזר בתשובה והפסיק לעבוד את הבעל (ראיה לכך, שהסכים להרג נביאי הבעל על ידי אליהו). לכן, אליהו נהג בו בכבוד ובדאגה, כי חל שינוי באחאב ובאמונתו.

שאלה 7

סעיף א'

(1) המסר של ירמיהו בנבואתו: שמפלת יהודה מובטחת. ירמיהו אומר לעם, שאם נדמה להם שהבבלים הניחו מהמצור על ירושלים, הרי שהם טועים והבבלים ישובו להטיל מצור על העיר עד שיביאו לחורבנה.

(2) ירמיהו משתמש בלשון הגזמה: "כי אם הכיתם את כל חיל כשדים הנלחמים אתכם ונשארו בם אנשים מדקרים איש באהלו יקומו ושרפו את העיר הזאת באש". גם אם אנשי יהודה, ימשיכו להילחם בבבלים, ויישארו מהם רק אנשים פצועים, הם יקומו ויילחמו ביהודה עד לחורבן העיר (לשריפתה).

סעיף ב'

(1) ההאשמה בה האשימו השרים את ירמיהו ובגללה הוא הושלך לכלא: "אל הכשדים אתה נפלי" – כלומר ירמיהו יצא להיכנע ולהסגיר עצמו לידי הבבלים. **תתקבל כל תשובה:** האשמה מוצדקת או האשמה אינה מוצדקת. **לדוגמה:** ההאשמה אינה מוצדקת, כי נאמר שירמיהו ניסה לחמוק מחוץ לחומות העיר כדי להגיע אל שטח בנימין. **לביסוס:** "ויצא ירמיהו משם ללכת ארץ בנימין לחלק משם בתוך העם". **או:** האשמה מוצדקת, כי ירמיהו חוזר ומכריז שמפלת ירושלים מובטחת, לכן יש להניח שלפי דעת השרים, היה בכוונתו להיכנע לפני בבלים כדי להגן על חייו. **לביסוס:** "אל תשאו לנפשתיכם לאמר הלך ילכו מעלינו הכשדים כי לא ילכו".

(2) על פי הופמן השרים לא באמת האמינו שירמיהו הולך להיכנע בפני הכשדים, הם חיפשו תירוץ כדי שיוכלו להגביל את חירותו וכך לפקח עליו מקרוב. "וכל חפצם היה למצוא להם תואנה [סיבה] כדי להגביל את חירותו של ירמיהו ולהטיל עליו פיקוח".

לפי הפסוקים, השרים רצו לפקח על ירמיהו דווקא בעת הזאת, כי הבבלים הסירו את המצור מעל ירושלים, דבר שיכול היה לאפשר לו תנועה חופשית ברחבי ממלכת יהודה ולהפיץ את נבואות הזעם שלו. "וישמעו הכשדים הצרים על ירושלים את שמעם ויעלו מעל ירושלים".